

Europeiska centralbanken och EMU

Genom Lissabonfördraget förtydligas att unionen har som mål att upprätta en ekonomisk och monetär union som har euron som valuta (artikel 3.3 EU-fördraget). Förändringarna på de ekonomiska och monetära områdena är dock inte särskilt genomgripande. På området för ekonomisk politik kommer kompetensen även fortsättningsvis att vara delad mellan unionen och medlemsstaterna (artikel 2.3 i EUF-fördraget samt artikel 121-126 EUF). Det kommer således att vara medlemsstaterna som samordnar den ekonomiska politiken och rådet kommer som idag att anta allmänna riktlinjer (artikel 5.1 i EUF-fördraget). En förändring är att kommissionen kommer att ges möjlighet till att utfärda varningar till medlemsstater som inte följer de allmänna riktlinjerna (artikel 121 EUF).

En annan nyhet är att särskilda bestämmelser införs för de medlemsstater som har euron som valuta (artikel 5.1 EUF). Särskilda riktlinjer för den ekonomiska politiken kommer därvid att utfärdas för euroländerna (artikel 136.1 EUF). Det är endast euroländerna som kommer att få delta i omröstningen i rådet om dessa riktlinjer (artikel 136.2 EUF).

Bestämmelserna om den monetära politiken finns i Lissabonfördragets artikel 127-133 EUF. Unionen kommer liksom idag att ha exklusiv behörighet på detta område för de medlemsstater som har euron som valuta (artikel 3.1.c EUF).

Europeiska centralbanken som institution

En till synes genomgripande förändring är att Europeiska centralbanken upphöjs till unionsinstitution (artikel 13 i EU-fördraget). Denna förändring är emellertid huvudsakligen av symbolisk karaktär och syftar inte till att förändra bankens juridiska status. Det är i detta sammanhang viktigt att påpeka att Europeiska centralbankens oberoende även fortsättningsvis kommer att vara intakt (artikel 130 i EUF-fördraget samt 282.3 EUF). Banken får således inte begära eller ta emot instruktioner från unionsinstitutionerna, unionsorganen eller medlemsstaternas regeringar. Vidare förbinder sig institutionerna, organen och medlemsstaternas regeringar att respektera bankens oberoende och att inte söka påverka medlemmarna av Europeiska centralbankens beslutande organ. Det bör påpekas att prisstabilitet även genom Lissabonfördraget kommer att vara det överordnade målet (artikel 282.2 i EUF-fördraget).

Det bör vidare nämnas att Europeiska centralbanken till viss del undantas från den handlingsoffentlighet som genom Lissabonfördraget kommer att omfatta unionsinstitutionerna (artikel 16a.3 i EUF-fördraget). Banken kommer därvid endast att omfattas av handlingsoffentligheten beträffande dess administrativa verksamhet.

En annan nyhet är att utnämningsproceduren av Europeiska centralbankens direktionsledamöter förändras. Idag utses ledamöterna genom överenskommelse mellan medlemsstaternas regeringar på stats- eller regeringschefsnivå på rekommendation av rådet

och efter att Europaparlamentet och ECB-rådet har hörts. Med det nya fördraget kommer beslutet istället att tas i Europeiska rådet med kvalificerad majoritet (artikel 283 EUF-fördraget).

Eurogruppen

De länder som har euron som valuta samarbetar idag på ett informellt sätt genom den så kallade eurogruppen, bestående av medlemsländernas finansministrar. Genom Lissabonfördraget formaliseras i viss mening euroländernas samarbete genom införandet av bestämmelser i ett särskilt protokoll (artikel 137). I protokollet om eurogruppen uttalas behovet av särskilda bestämmelser för en förstärkt dialog mellan euroländerna i avvaktan på att euron blir valuta i hela unionen. Det stadgas vidare att gruppen ska välja en ordförande för två och ett halvt år.

En annan nyhet är att euroländernas internationella agerande förstärks. Syftet är att säkerställa eurons plats i det internationella valutasystemet. Idag beslutar rådet, på förslag av kommissionen och efter att ha hört Europeiska centralbanken vilken ståndpunkt gemenskapen ska framföra i internationella sammanhang. Genom Lissabonfördraget kommer det endast att vara de medlemsländer som har euron som valuta som får delta i omröstningen i rådet i dessa frågor (artikel 138 EUF).

Förstärkningarna av eurogruppen skulle kunna ses som ett försök till att upprätta en politisk motvikt till den oberoende Europeiska centralbanken.

Medlemsstater med undantag

I Lissabonfördraget, liksom i de befintliga fördragen, benämns de medlemsstater som inte uppfyller de så kallade konvergenskriterierna¹ och som ännu inte har infört euron som valuta som ”medlemsstater med undantag”. Benämningen ska dock inte sammanblandas med de explicita undantag som Storbritannien och Danmark sedan tidigare har erhållit utan syftar endast till att utgöra övergångsbestämmelser till dess att euron införs. Allmänt kan sägas att de skilda bestämmelserna för de medlemsstater som har infört euron som valuta och för medlemsstaterna med undantag har förtydligats något genom Lissabonfördraget. Dessa förtydliganden skulle kunna sägas utgöra en markering av att det numera handlar om två olika grupper av medlemsstater – de som har infört euron och de som har undantag. Att Sverige inte innehar något ”permanent” undantag i likhet med Storbritannien och Danmark skulle därmed enligt detta resonemang kunna få minskad betydelse.

¹ Konvergenskriterierna är *i korthet*: låg inflation, låga räntor, sunda statsfinanser samt stabil växelkurs knuten till växelkursmekanismen ERM2.